

Maria Zabłocka

Stan badań polskiej romanistyki

Studia Prawnoustrojowe nr 7, 9-19

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maria Zabłocka

Warszawa

Stan badań polskiej romanistyki

Romanistyka polska Anno Domini 2006 jest w pełni rozkwitu, czego dowodzi obecność tak licznie zebranych na konferencji młodszych i starszych romanistów, a przede wszystkim liczne publikacje, które ukazały się w ostatnim czasie.

Oceniając dorobek polskich romanistów, na początku należy podkreślić, iż wartość tego dorobku została uznana przez najpoważniejsze gremia krajowe. Świadczy o tym przyznanie, w corocznie ogłaszanym konkursie redakcji czasopisma „Państwo i Prawo” na najlepszą pracę habilitacyjną i doktorską, pierwszej nagrody ks. Franciszkowi Longchamps de Bérrier za rozprawę habilitacyjną *Nadużycie prawa w świetle rzymskiego prawa prywatnego*¹. Wyróżnienie otrzymała też praca doktorska Iwony Szpringer *Pierwszeństwo zastawów w prawie rzymskim*, Lublin 2006.

Nie sposób w krótkim wystąpieniu omówić całość dokonań romanistów polskich w ostatnich latach, dlatego też zostaną wspomniane prace wydane po 1 stycznia 2005 r. Poprzednio opublikowane² zostały wyliczone w moim artykule *Romanistica polacca negli ultimi dieci anni 1994–2004*, ogłoszonym w czasopiśmie on-line *Diritto@Storia* nr 4³.

Od początku 2005 r. opublikowano, nie licząc recenzji i sprawozdań, ponad 120 pozycji. Dlatego też zostaną tu wyliczone zwłaszcza te artykuły, które były ogłoszone w różnych, czasami mniej znanych romanistom, pozycjach. Prace zaś wydane w znanych, mam nadzieję, publikacjach z poprzednich zjazdów, a to z konferencji w Lublinie (2–3 grudnia 2004 r.) – *Contra*

---

¹ Rozprawa ta dała impuls do wymiany poglądów na temat nadużycia prawa. Por. A. Stępkowski, *Wokół problematyki nadużycia prawa podmiotowego*, *Zeszyty Prawnicze* [UKSW] 5.1, 2005, s. 255–274; T. Giaro, *Rzymski zakaz nadużycia praw podmiotowych w świetle nowej jurejurisprudencji pojęciowej*, *Zeszyty Prawnicze* [UKSW] 6.1, 2006, s. 279–300; A. Stępkowski, *Nadużycie prawa podmiotowego w świetle jurejurisprudencji kulturowej*, *Zeszyty Prawnicze* [UKSW] 6.2, 2006, s. 189–219.

² Wyjątkowo zostaną powołane te prace, które ukazały się faktycznie w 2005 r., choć mają datę wcześniejszą.

³ [online] <www.ditittoestoria.it>.

leges et bonos mores i konferencji w Suchej Beskidzkiej (8–12 czerwca 2005 r.) – „Zeszyty Prawnicze [UKSW]” 6.1, będą jedynie ogólnie wzmiankowane.

Z pozycji książkowych należy wymienić trzy publikacje młodych polskich romanistów, a mianowicie monografię Pauliny Świącickiej *Proces Jezusa w świetle prawa rzymskiego. Studium z zakresu rzymskiego procesu karnego w prowincjach wschodnich w okresie wczesnego pryncypatu*, Kraków 2005 oraz publikacje dwóch rozpraw doktorskich pióra Marka Sobczyka *Siła wyższa w rzymskim prawie prywatnym*, Toruń 2005 i wspomnianą już nagrodzoną rozprawę Iwony Szpringer o zastawie.

Z prac, które ukazą się w najbliższym czasie, należy koniecznie zasygnalizować pozycje, które muszą znaleźć się w bibliotece każdego romanisty. Są to *Prawa antyczne* Marka Kuryłowicza i *Zawsze wierni. Uniwersytet Jagielloński a Kościół rzymskokatolicki*, Janusza Sondla, oczywiście z licznymi nurtami romanistycznymi.

Śledząc dorobek ostatnich miesięcy, należy podkreślić, iż uwaga badaczy była skierowana nie tylko tradycyjnie na rzymskie prawo prywatne. Liczne pozycje to cenne publikacje źródeł, oczywiście wraz z tłumaczeniem i komentarzem, prace podkreślające miejsce prawa rzymskiego w kulturze europejskiej oraz szeroko pojęte prawo publiczne.

Systematyczna **publikacja źródeł** ma miejsce w „Zeszytach Prawniczych [UKSW]” (gdzie już wcześniej zostało zamieszczone tłumaczenie Anny Tarwackiej *Leges regiae*). Ukazały się tam tłumaczenia wybranych tytułów Digestów i Kodeksu (pióra A. Tarwackiej⁴, Elżbiety Loski⁵ i Agnieszki Stępkowskiej⁶), a także pierwsza część *de diversis regulis iuris antiqui* z obszernym komentarzem Tomasza Palmirskiego⁷. Bartosz Szolc-Nartowski przygotował do druku tłumaczenie pierwszej księgi Digestów. Bronisław Sitek wydał i oczywiście zaopatrzył tłumaczeniem i komentarzem *Tabula Heracleensis*⁸. Zapowiada też opublikowanie dalszych *leges municipales*. Jarosław Rominkiewicz, zajmujący się prawami greckimi,

---

⁴ A. Tarwacka, *O konstytucjach cesarskich. 4 tytuł 1 księgi Digestów. Tekst – tłumaczenie – komentarz*, Zeszyty Prawnicze [UKSW] 5.1, 2005, s. 275–278.

⁵ E. Loska, *Ustawa julijska o przemocy publicznej – 6 tytuł 48 księgi Digestów. Tekst – tłumaczenie – komentarz*, Zeszyty Prawnicze [UKSW] 5.2, 2005, s. 229–241; *Ustawa julijska o przemocy prywatnej – 7 tytuł 48 księgi Digestów. Tekst – tłumaczenie – komentarz*, Zeszyty Prawnicze [UKSW] 6.1, 2006, s. 301–307.

⁶ A. Stępkowska, *O ‘actio rei uxoriae’ przekształconej w ‘actio ex stipulatu’ i o naturze nadanej posagom – 13 tytuł 5 księgi Kodeksu Justyniańskiego. Tekst – tłumaczenie – komentarz*, Zeszyty Prawnicze [UKSW] 5.2, 2005, s. 243–280.

⁷ T. Palmirski, *O różnych regułach dawnego prawa – 17 tytuł 50 księgi Digestów. Tekst – tłumaczenie – komentarz*, Zeszyty Prawnicze [UKSW] 6.2, 2006, s. 221–326.

⁸ B. Sitek, *Tabula Heracleensis (Lex Iulia municipalis). Tekst – tłumaczenie – komentarz*, Olsztyn 2006.

opublikował tłumaczenie kolejnej mowy Isajosa⁹ i przygotowuje komentowany przekład całej spuścizny tego oratora.

Recepcja a zwłaszcza **prawo rzymskie i Unia Europejska** to kolejny temat licznych publikacji. Na pierwszym miejscu należy tu wspomnieć o granie Wojciecha Dajczaka, który w ramach współpracy z Niemcami badał niemieckie prawo rzeczowe w praktyce polskich sądów, oczywiście podkreślając wpływy prawa rzymskiego. Owocem tych prac jest publikacja *Deutsches Sachenrecht in polnischer Gerichtspraxis. Das BGB-Sachenrecht in der polnischen höchstrichterlichen Rechtsprechung in den Jahren 1920–1939: Tradition und europäische Perspektive*, Berlin 2005.

Wojciech Dajczak opublikował też bardzo ciekawe pozycje: *Dobra wiara jako symbol europejskiej tożsamości prawa*¹⁰ oraz *Znaczenie prawa rzymskiego dla europejskiej harmonizacji prawa prywatnego*¹¹. Kwestiami wpływów prawa rzymskiego na europejską kulturę prawną zajmuje się też od dawna Tomasz Giaro, obecnie jako współautor monografii *Le radici comuni del diritto europeo*¹². Ks. Franciszek Longchamps de Bérier analizował dyrektywę Parlamentu Europejskiego w przymacie skarg edylów kurulnych¹³.

Rocznicowo, w związku z 200-leciem Kodeksu Napoleona, prawu rzymskiemu w tymże kodeksie uwagę poświęcili Witold Wołodkiewicz¹⁴ i Paulina Świącicka¹⁵.

---

⁹ J. Rominkiewicz, VI mowa Isajosa 'O spadku Filoktemona', Acta UWr. 2758 Prawo 294, 2005, s. 7–28.

¹⁰ W. Dajczak, *Dobra wiara jako symbol europejskiej tożsamości prawa*, Poznań 2006, ss. 25.

¹¹ W. Dajczak, *Znaczenie prawa rzymskiego dla europejskiej harmonizacji prawa prywatnego*, Państwo i Prawo R. 59: 2004, nr 2, s. 57–68. Por. też Idem, *Poszukiwanie „wspólnego rdzenia” prawa prywatnego w Europie*, CPH 56, 2004 z. 2, s. 383–392; *Problem „ponadczasowości” zasad prawa rzymskiego. Uwagi w dyskusji o „nowej europejskiej kulturze prawnej”*, Zeszyty Prawnicze [UKSW] 5.2, 2005, s. 7–22; *Zbliżenie romanistyki i komparatystyki prawniczej – źródło szansy na twórczy rozwój czy słabości badań prawno-porównawczych?*, CPH 57, 2005, z. 2, s. 401–411.

¹² Por. P. G. Monateri, T. Giaro, A. Somma, *Le radici comuni del diritto europeo. Un cambiamento di prospettiva*, Roma 2005.

¹³ F. Longchamps de Bérier, *Skargi edylów kurulnych a dyrektywa 1999/44/EC Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie określonych aspektów sprzedaży i gwarancji na dobra konsumpcyjne*, Studia Iuridica 44, 2005, s. 427–437.

¹⁴ W. Wołodkiewicz, *O roli prawa rzymskiego w pracach nad Code Civil des Français*, CPH 57, 2005, z. 2, s. 43–60; por. też Idem, *Systematyka Kodeksu Napoleona*, Palestra 50, 2005 nr 3–4, s. 149–152.

¹⁵ P. Świącicka-Wystrychowska, *Kodeks Napoleona a prawo rzymskie*, Kwartalnik Prawa Prywatnego 13, 2004 nr 4, s. 1095–1132.

Rafał Mańko i Łukasz Marzec dyskutowali o prawie rzymskim w Republice Południowej Afryki¹⁶, ponadto Łukasz Marzec zajmuje się wpływem prawa rzymskiego na prawo w Anglii¹⁷.

W ostatnich miesiącach wiele pozycji dotyczyło **prawa publicznego**, a zwłaszcza **prawa karnego**, które do niedawna nie cieszyło się prawie w ogóle zainteresowaniem polskich romanistów. I tak, oprócz wymienianej już monografii Pauliny Świącickiej, która wzbudziła żywą dyskusję¹⁸, Marek Kuryłowicz scharakteryzował *Libri terribiles*¹⁹, Maciej Jońca pisał o *parricidium*²⁰, *poena cullei*²¹, a także o *exilium*²², Paweł Petasz – o karze śmierci²³, Elżbieta Loska – o obronie koniecznej²⁴, Witold Wołodkiewicz – o żądaniach przywrócenia kary śmierci²⁵, Piotr Kołodko – o chłóście²⁶, Marzena Dyjakowska – o *crimen laesae maiestatis*²⁷. Procesami chrześcijan zajmowali się Maciej Jońca²⁸ i Marzena Dyjakowska²⁹. Bronisław Sitek opublikował artykuły o „szczególnych” typach kradzieży traktowanych jako *crimina*³⁰,

¹⁶ Ł. Marzec, *Czy prawo angielskie to tylko Common Law? Na marginesie artykułu Rafała Mańko „Sądowe stosowanie ‘Corpus Iuris Civilis’ w Afryce Południowej w świetle wybranych orzeczeń”*, *Zeszyty Prawnicze* [UKSW] 4.1, 2004, s. 162–178, *Zeszyty Prawnicze* [UKSW] 5.2, 2005, s. 223–228.

¹⁷ Ł. Marzec, *Prawo rzymskie w dawnej Anglii w świetle poglądów Artura Ducka (wybrane zagadnienia)*, *Zeszyty Prawnicze* [UKSW] 6.2, 2006, s. 117–136.

¹⁸ Por. rec. W. Bejda, M. Jońca, *‘Quod homines credere volunt, id facile credunt’*. Uwagi polemiczne na marginesie książki Pauliny Świącickiej-Wystrychowskiej pt. *„Proces Jezusa w świetle prawa rzymskiego. Studium z zakresu rzymskiego procesu karnego w prowincjach wschodnich w okresie wczesnego pryncypatu”*, Kraków 2005, CPH 57, 2005, z. 2, s. 379–400.

¹⁹ M. Kuryłowicz, *‘Libri terribiles’*. *Z historii rzymskiego prawa karnego*, [w:] *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, Lublin 2005, s. 745–755.

²⁰ M. Jońca, *Blood Revenge and Murder Trial in the Early Roman Law*, *Eos* 91, 2004 fasc. 1, s. 44–51.

²¹ M. Jońca, *‘Poena cullei’*. Kara czy rytuał, *Zeszyty Prawnicze* [UKSW] 5.1, 2005, s. 83–100.

²² M. Jońca, *‘Exilium’ jako przejaw ‘humanitas’ w rzymskim prawie karnym okresu republiki*, [w:] *‘Humanitas’ grecka i rzymska*, Lublin 2005, s. 191–203.

²³ P. Petasz, *‘Summum supplicium’ w antycznym państwie rzymskim*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 15, 2006 s. 127–139.

²⁴ E. Loska, *Zbrodnicze zamiary a istnienie obrony koniecznej w prawie rzymskim*, *Zeszyty Prawnicze* [UKSW] 5.1, 2005, s. 69–82

²⁵ W. Wołodkiewicz, *Na marginesie żądań przywrócenia kary śmierci*, *Palestra* 51, 2006, nr 3–4, s. 105–110.

²⁶ P. Kołodko, *Prawne aspekty ograniczenia chłosty w prawie rzymskim*, *Miscellanea Historico-Iuridica* 4, 2006, s. 25–39.

²⁷ M. H. Dyjakowska, *Kara konfiskaty majątku za ‘crimen laesae maiestatis’*, [w:] *Podstawy materialne państwa. Zagadnienia prawno-historyczne*, Szczecin 2006, s. 601–614.

²⁸ M. Jońca, *[‘In] iis qui ad me tamquam christiani deferebantur, hunc sum secutus modum’*. Środki dowodowe zastosowane w procesie chrześcijan pontyjskich w relacji Pliniusza Młodszego (Ep. 10,96), *Zeszyty Prawnicze* [UKSW] 5.2, 2005, s. 99–115.

²⁹ M.H. Dyjakowska, *Procesy chrześcijan w świetle korespondencji Pliniusza Młodszego*, [w:] *‘Quius regio, eius religio?’*, Lublin 2006, s. 25–40.

³⁰ B. Sitek, *A proposito del ‘crimen expilatio’*, *Diritto@Storia* 4; Idem, *‘Abigeatus crimen’*. *Ze studiów nad ‘crimina extraordinaria’*, *Studia Prawnoustrojowe* 4, 2005, s. 5–28.

Maria Zabłocka – o *quaestio cum lance et licio*³¹, Krzysztof Amielańczyk zajmuje się prawem karnym za Hadriana³² i kończy rozprawę habilitacyjną na temat *Rzymskie prawo karne w reskryptach cesarza Hadriana*. Ks. Antoni Dębiński pisał o przestępstwach religijnych, Ireneusz Jakubowski – o prawie karnym u Staszica, Adam Świętoń kończy rozprawę doktorską nt. *Rzymskie wojskowe prawo karne w IV w. n.e.*

Prawa publicznego dotyczą dwie prace ogólne: *Rzymskie prawo publiczne*, pod redakcją Bronisława Sitka i Piotra Krajewskiego, Olsztyn 2004 oraz *Rzymskie prawo publiczne* Anny Tarwackiej i Jana Zabłockiego, Warszawa 2005. Ponadto Bronisław Sitek publikuje artykuły o *leges municipales*³³.

Poszczególnymi zagadnieniami zajmowali się: Marek Kuryłowicz – podatkami od spadków³⁴, Rafał Wojciechowski – finansami publicznymi³⁵ i zamówieniami³⁶ (pisał też o publicznych lombardach dla ubogich finansowanych przez darowizny charytatywne³⁷), Anna Pikulska – *agrimensores*³⁸, Anna Tarwacka – statusem prawnym piartów³⁹ i *lex Gabinia*⁴⁰. Witold Wołodkiewicz – ochroną środowiska naturalnego⁴¹ i promulgacją Kodeksu Teodozjańskiego⁴², Tomasz Szeląg – prawem wojskowym⁴³, a Adam Świętoń

³¹ M. Zabłocka, 'Quaestio cum lance et licio', *Iura* 54, 2003 [wyd. 2006], s. 109–121.

³² K. Amielańczyk, *Reskrypty jako narzędzie regulacji prawnokarnej za panowania cesarza Hadriana*, *Studia Iuridica Lublinensia* 7, 2006, s. 25–38; Idem, *Polityka fiskalna cesarza Hadriana w sprawach karnych*, [w:] *Podstawy materialne państwa*, s. 589–600.

³³ B. Sitek, *Organy władzy w 'municipium Irni'. Ze studiów nad prawem municypalnym w Starożytnym Rzymie*, *Journal of Modern Science* 1, 2005, s. 21–42.

³⁴ M. Kuryłowicz, 'Vicesima hereditatum'. *Z historii podatków od spadków*, [w:] *W kręgu prawa podatkowego i finansów publicznych*, Lublin 2005, s. 217–223.

³⁵ R. Wojciechowski, *Finanse publiczne a polityka na przykładzie republikańskiego Rzymu*, [w:] *Podstawy materialne państwa*, s. 325–336.

³⁶ R. Wojciechowski, *Rzymscy 'equites' jako wykonawcy zamówień publicznych w okresie republiki*, [w:] *Pozycja prawna stanu szlacheckiego. Materiały VII Konferencji historyków państwa i prawa. Szklarska Poręba 11–13 lipca 2003*, Wrocław 2004, s. 9–20.

³⁷ R. Wojciechowski, 'Montes pietatis'. *Szkic zagadnienia*, *Acta UW* 2758 Prawo 294, 2005, s. 59–67.

³⁸ A. Pikulska, *s.v. agrimensores*, [w:] *Medieval Science, Technology and Medicine: An Encyclopedia*, 2005; Idem, *Les arpenteurs romains et leur formation intellectuelle*, *RIDA* 51, 2004, s. 205–216.

³⁹ A. Tarwacka, *Status piratów w świetle rzymskiego prawa publicznego i 'ius gentium'*, *Zeszyty Prawnicze [UKSW]* 5.2, 2005, s. 87–98.

⁴⁰ A. Tarwacka, 'Imperator contra praedones'. *Uwagi o „niekonstytucyjności” 'lex Gabinia'*, *Zeszyty Prawnicze [UKSW]* 6.2, 2006, s. 43–56.

⁴¹ W. Wołodkiewicz, *Protection de l'environnement naturel et gestion de l'eau d'hier et d'aujourd'hui*, [w:] *Concepts, pratiques et enjeux environnementaux dans l'empire Romain*, *Limoges* 2005, s. 53–66 [Caesarodunum 39, 2005].

⁴² W. Wołodkiewicz, *Promulgacja Kodeksu Teodozjusza na posiedzeniu senatu miasta Rzymu*, *Palestra* 51, 2006, nr 1, s. 120–124.

⁴³ T. Szeląg, *Kary i odznaczenia w rzymskim prawie wojskowym*, *Zeszyty Prawnicze [UKSW]* 6.2, 2006, s. 85–95. Por. też K. Królczyk, *Die Rechtsstellung der Veteranen im Römischen Reich*, *EOS* 91, 2004, fasc. 1, s. 85–107.

– plebejuszami⁴⁴. Urzędnikami cesarskimi zajmuje się Jacek Wiewiorowski⁴⁵ a Renata Darska pisze o ochronie *loca publica*.

Oczywiście pisano też prace z zakresie **rzymskiego prawa prywatnego**.

Wyjątkowo dużo prac zostało poświęconych **prawu rzeczowemu**, m.in. publikacje Wojciecha Dajczaka⁴⁶ o niemieckim prawie rzeczowym w polskiej praktyce sądowej z podkreśleniem wpływów romanistycznych. Zagadnienia tego dotyczą też rozprawy Władysława Rozwadowskiego⁴⁷ i ks. Franciszka Longchamps de Bériera⁴⁸. Wojciech Dajczak pisał też o przedmiocie prawa własności⁴⁹, Władysław Rozwadowski – o koncepcji własności⁵⁰ i o zasiedzeniu⁵¹, Joanna Ożarowska – o użytkowaniu rzeczy zużywalnych⁵², Renata Świrgoń-Skok – o nieruchomościach.

---

⁴⁴ A. Świętoń, *'Defensor civitatis'. Obrońca praw plebejuszy w późnym Cesarstwie Rzymskim*, [w:] *Człowiek a tożsamość w procesie integracji Europy*, Olsztyn 2004, s. 517–521.

⁴⁵ J. Wiewiorowski, *Czy 'dux Scythiae Minoris' był odpowiedzialny za handel nadgraniczny i tym samym za rozwój miast regionu*, [w:] *Miasto w Starożytności*, Poznań 2004, s. 343–358; Idem, *The territorial responsibility of 'duces' in 'Moesia Saecunda' and 'Scythia Minora' in the times of Diocletian*, *Novaensia* 15, 2004, s. 107–115; Idem, *'Comes Hispaniarum Octavianus' – the special envoy of Constantine the Great (some Remarks)*, *Gerión* 24.1, 2006, s. 325–340; Idem, *Udział gubernatorów późnorzymskich w dostawach 'annona militaris' w świetle Kodeksu Teodozjańskiego*, [w:] *Podstawy materialne państwa*, s. 3–17. Por. też S. Ruciński, *Position des 'curatores regionum' dans la hiérarchie administrative de la ville de Rome*, *Eos* 91, 2004 fasc. 1, s. 108–119.

⁴⁶ W. Dajczak, *Die deutschen Erfahrungen und die romanistischen Tradition als Argumente in der polnischen Rechtsprechung zum BGB-Sachenrecht*, [w:] *Deutsches Sachenrecht in polnischer Gerichtspraxis*, Berlin 2005, s. 191–209; idem, *Das Trennungs- und Abstraktionsprinzip. Die Zweifel polnischer Richter bezüglich des Grundstückskaufs im Vergleich mit der romanistischen Diskussion über den dinglichen Vertrag*, [w:] *Deutsches Sachenrecht*, s. 235–259.

⁴⁷ W. Rozwadowski, *Das Studium und der Einfluss des römischen Rechts in Polen um die Wende vom 19. zum 20. Jahrhundert unter besonderer Berücksichtigung des Sachenrecht*, [w:] *Deutsches Sachenrecht*, s. 31–50.

⁴⁸ F. Longchamps de Bériera, *Rechtsmissbrauch in der polnischen Rechtsprechung zum BGB-Sachenrecht aus der Perspektive der römisch-rechtlichen Tradition*, [w:] *Deutsches Sachenrecht*, s. 261–290.

⁴⁹ W. Dajczak, *Rozważania rzymskiego jurysty Pomponiusza o naturze 'corpus'. Przyczynek do dyskusji o pojęciu przedmiotu prawa*, [w:] *Historia prawa w służbie sprawiedliwości*, Opole 2006, s. 49–62.

⁵⁰ W. Rozwadowski, *Rzymska koncepcja własności w Kodeksie Napoleona a prawo polskie. W dwusetną rocznicę promulgacji Kodeksu cywilnego Francuzów*, [w:] *Polskie prawo prywatne w dobie przemian. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Młynarczykowi*, Gdańsk 2005, s. 16–26.

⁵¹ W. Rozwadowski, *Zasiedzenie nieruchomości w dobrej wierze w prawie cywilnym na tle prawa rzymskiego*, [w:] *W kręgu teoretycznych i praktycznych aspektów prawoznawstwa. Księga Jubileuszowa Profesora Bronisława Ziemanina*, Szczecin 2005, s. 235–358.

⁵² J. Ożarowska, *Użytkowanie rzeczy zużywalnych w prawie rzymskim*, *Acta UW*. 2758, *Prawo* 294, s. 45–57. J. Ożarowska kończy pracę rozprawę doktorską nt. służebności.

ściach⁵³, Zuzanna Służewska – o *ususfructus*⁵⁴, Monika Koncur – o *actio negatoria*⁵⁵.

Tradycyjnie rzadko zajmowano się **procesem**. Z tego zakresu należy odnotować wznowienie „dzielka” Gintowta w opracowaniu Witolda Wołodkiewicza⁵⁶. Ponadto Bartosz Szolc-Nartowski pisał o udziale osób nieuprawnionych w wydawaniu orzeczeń⁵⁷, a Ireneusz Żeber o Demostenesie w roli adwokata⁵⁸. Nie będąca romanistką Ewa Stawicka w swej książce⁵⁹ nakreśliła proces Sokratesa i Apulejusza.

Stosunkowo mało prac dotyczy też **prawa osobowego i rodzinnego**. Pod redakcją Zuzanny Służewskiej i Jakuba Urbanika ukazał się zbiór referatów wygłoszonych podczas konferencji w 10. rocznicę śmierci prof. Henryka Kupiszewskiego *Marriage. Ideal – Law – Practice. Proceedings of a Conference held in Memoriam of Henryk Kupiszewski*, Warszawa 2005, z referatami Tomasza Giaro⁶⁰, Władysława Rozwadowskiego⁶¹, Jakuba Urbanika⁶², Witolda Wołodkiewicza⁶³ i Jana Zabłockiego⁶⁴.

Ponadto Marek Kuryłowicz pisał o prawie osobowym od Gaiusa po czasy współczesne⁶⁵, Władysław Rozwadowski – o istocie małżeństwa⁶⁶, Rita Jaworska-Stankiewicz – o rzymskiej rodzinie⁶⁷, Aleksandra Paczkowska

---

⁵³ R. Świrgoń-Skok, *Prawne określenia gruntu jako nieruchomości w prawie rzymskim*, CPH 58, 2006, z. 1, s. 151–163; Idem, *Tus alluvionis’ w prawie rzymskim*, *Studia Iuridica Lublinensia* 6, 2005, s. 43–50.

⁵⁴ Z. Służewska, *D. 7,4,29 a ‘in iure cessio ususfructus domino proprietatis’*, *Zeszyty Prawnicze [UKSW] 6.2*, 2006, s. 57–71.

⁵⁵ M. Koncur, *‘Actio negatoria’ w rozstrzygnięciach ‘veteres’ dotyczących sporów sąsiedzkich w prawie rzymskim*, CPH 58, 2006, z. 1, s. 145–150.

⁵⁶ E. Gintowt, *Rzymskie prawo prywatne w epoce postępowania legisakcyjnego (od decemviratu do lex Aebutia)*, oprac. W. Wołodkiewicz, Warszawa 2005.

⁵⁷ B. Szolc-Nartowski, *Udział osób nieuprawnionych w wydawaniu orzeczenia w postępowaniu cywilnym – uwagi na tle D. 1,14,3 i D. 41,3,44 pr.*, *Zeszyty Prawnicze [UKSW] 6.2*, 2006, s. 97–116.

⁵⁸ I. Żeber, *Demostenes e roli adwokata*, *Acta UWr. 2656, Classica Wratislaviensia* 24, 2004, s. 146–150.

⁵⁹ E. Stawicka, *Zdrada, prawda i pieniądze. Słynne procesy*, Bielsko-Biała 2005.

⁶⁰ *Problemi romani e problemi romanistici in tema di matrimonio*, s. 83–110.

⁶¹ *‘Manus mariti’ in Light of Gaius’ Institutiones*, s. 161–174.

⁶² *A Priestly Divorce in the Seventh Century Palestine: Various Legal Orders at Work (the Case of P. Nessana III 57, a. 689)*, s. 199–218.

⁶³ *Some Remarks on the Modern Research on Roman Marriage*, s. 219–233.

⁶⁴ *‘Consensus facit nuptias’*, s. 235–247.

⁶⁵ M. Kuryłowicz, *Prawo osobowe*, [w:] *Czterdzieści lat Kodeksu cywilnego*, Kraków 2006, s. 339–350.

⁶⁶ W. Rozwadowski, *Istota małżeństwa w starożytnym Rzymie*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 14, 2005, s. 773–784.

⁶⁷ R. Jaworska-Stankiewicz, *Familia rzymska – „miniaturowe państwo w państwie”*, [w:] *Podstawy materialne państwa*, s. 353–361.

– o konkubinacie⁶⁸, Monika Wójcik – o jeńcach⁶⁹, Aldona Jurewicz – o statusie osób⁷⁰ i nabywaniu obywatelstwa⁷¹, zaś Adam Świętoń – o nabywaniu obywatelstwa przez żołnierzy⁷². Elżbieta Ejankowska zajmuje się *peculium filiae familias*⁷³, Ewaryst Kowalczyk – instytucjami dobroczynnymi⁷⁴, Jakub Urbanik kontynuuje swe prace o rozwodach w świetle papirusów, a Agnieszka Stępkowska – o posagu. Piotr Niczyporuk przygotowuje habilitację dotyczącą *nasciturusa* i *curator ventris*, a Jerzy Krzynówek – emancypacji. Anna Zaborowska obroniła rozprawę doktorską nt. *‘Servus peculiaris’ jako ‘exercitor navis’ w rzymskim prawie klasycznym*, Aldona Jurewicz broni pracy *Problem domniemanie w rzymskim „ius quod ad personas pertinet”*⁷⁵.

Z **prawa spadkowego**, oprócz cytowanej już pracy M. Kuryłowicza, można odnotować tylko artykuł Macieja Jońcy o jednym z najstarszych rzymskich testamentów⁷⁶ oraz Moniki Wójcik o rozszerzeniu *testamenti factio passiva*⁷⁷.

Szczegółowymi zagadnieniami z **zobowiązań** zajmowali się: Tomasz Palmirski⁷⁸, Marek Sobczyk⁷⁹, Karina Chodań⁸⁰, Karolina Chyła⁸¹,

⁶⁸ A. Paczkowska, *Wymogi istnienia konkubinatu w prawie rzymskim*, Gdańskie Studia Prawnicze 15, 2006 s. 109–125.

⁶⁹ M. Wójcik, *Dobra na rzecz wykupu jeńców w rzymskim prawie poklasycznym*, Roczniki Nauk Prawnych 14, 2004 z. 1, s. 155–169; Idem, *Wykup jeńców w ‘Listach’ Grzegorza Wielkiego*, Studia z Prawa Wyznaniowego 7, 2005, s. 263–273.

⁷⁰ A. Jurewicz, *Zastosowanie ‘favor libertatis’ we fragmentach Sentencji Paulusa 2,24,2 i 2,24,3*, [w:] *Człowiek a tożsamość w procesie integracji Europy*, Bari–Olsztyn 2006, s. 471–476.

⁷¹ A. Jurewicz, *Mobilność ludności a nabycie obywatelstwa w prawie rzymskim – wybrane zagadnienia*, [w:] *Swobodny przepływ osób w perspektywie europejskiego procesu integracji*, Olsztyn 2004, s. 290–298.

⁷² A. Świętoń, *Nabycie obywatelstwa w drodze służby wojskowej w starożytnym Rzymie. Rozważania na tle podobnych współczesnych rozważań*, [w:] *Swobodny przepływ osób w perspektywie europejskiego procesu integracji*, s. 464–470.

⁷³ E. Ejankowska, *‘Peculium filiae familias’ w okresie późnej republiki rzymskiej i pryncypatu*, CPH 57, 2005 z. 2, s. 239–250.

⁷⁴ E. Kowalczyk, *Instytucje dobroczynne. Szczególne konstrukcje dogmatyczne w poklasycznych regulacjach prawnych*, CPH 57, 2005 z. 2, s. 225–238.

⁷⁵ Praca została obroniona 20 czerwca 2006 r.

⁷⁶ M. Jońca, *Forma i czas obowiązywania ‘testamentum in procinctu’ w prawie rzymskim*, Prawo – Administracja – Kościół 5, 2004 nr 4 [wyd. 2005], s. 35–43.

⁷⁷ M. Wójcik, *‘Si Iesum Christum heredem quis scripserit’... Chrystus jako spadkobierca w prawie justyniańskim*, [w:] *‘Quis regio, eius religio?’*, s. 41–52.

⁷⁸ T. Palmirski, *Some Remarks on D. 16.3.15 and D. 50.17.45 pr.*, RIDA 51, 2004, s. 197–203.

⁷⁹ M. Sobczyk, *‘Vis cui resistere non potest’ a ‘vitia, quae ex ipsa re oriantur’ w rozstrzygnięciach Serviusa Sulpiciusa – D. 19,2,15,2*, [w:] *Toruńskie Studia Polsko-Włoskie*, IV, Toruń 2005, s. 17–30.

⁸⁰ K. Chodań, *Sprzedaż zwierząt jucznych i pociągowych według edyktu edylów kurulnych*, Acta UW 2758, Prawo 294, 2005, s. 29–44.

⁸¹ K. Chyła, *Ekonomiczne i prawne podłoże zawierania kontraktów kupna rzeczy przyszej oraz kupna nadziei w starożytnym Rzymie*, Zeszyty Prawnicze [UKSW] 6.2, 2006, S. 73–84.

Ireneusz Żeber⁸², Piotr Niczyporuk⁸³, Paulina Świącicka⁸⁴, Elżbieta Żak, Zuzanna Służewska. Karina Chodań kończy pracę doktorską nt. odpowiedzialności za wady towaru, Agata Jarska – nt. działania dłużnika na szkodę wierzyciela (*fraus creditorum*). Stanisław Kordasiewicz zajmuje się odpowiedzialnością zeglarzy oraz prowadzących zajazdy i stajnie.

Myśli prawniczej dotyczą prace Tomasza Giaro⁸⁵, Witolda Wołodkiewicza⁸⁶, Bronisława Sitka⁸⁷, ks. Franciszka Longchamps de Bériera⁸⁸, Ireneusza Żebera⁸⁹, Wiesława Mossakowskiego⁹⁰, Grzegorza Jędrejka⁹¹, Jacka Wiewiorowskiego⁹² oraz historyków doktryn Janusza Justyńskiego⁹³ i Andrzeja Sylwestrzaka⁹⁴, a także zbiór esejów Stefana Korolaka *Sprawiedliwość – sens prawa*, Warszawa 2005.

---

⁸² I. Żeber, *Odpowiedzialność rzemieślnika za czynności podwładnych w prawie rzymskim. Analiza D. 14,3,5,10 w dziewiętnastowiecznej literaturze romanistycznej*, Acta UW 2715, Classica Wratislaviensia 26, 2005, s. 239–245.

⁸³ P. Niczyporuk, A. Talecka, *Początki instytucji współczesnego prawa bankowego w starożytności*, [w:] *Podstawy materialne państwa*, s. 337–352.

⁸⁴ P. Świącicka, *Wybrane zmiany fragmentów dotyczących odpowiedzialności akwilińskiej dokonane w okresie poklasycznym i justyniańskim, których przyczyną mogła być doktryna chrześcijańska – czy rzeczywiście była?* [w:] *‘Quius regio, eius religio?’*, Lublin 2006, s. 53–82.

⁸⁵ T. Giaro, *Wykładnia bez kodeksu. Uwagi historyczne o normatywności interpretacji prawniczej*, [w:] *Teoria i wykładnia prawa*, Warszawa 2005, s. 13–27.

⁸⁶ W. Wołodkiewicz, *Ignacego Krasickiego dialog Demostenesa z Ciceronem*, [w:] *Z dziejów kultury prawnej. Studia ofiarowane Profesorowi Juliuszowi Bardachowi w dziewięćdziesięciolecie urodzin*, Warszawa 2004 [wyd. 2005], s. 573–584; por. też Idem, *Cicerone nei Campi Elisei (secondo ‘I Dialoghi dei morti’ di Fénelon)*, [w:] *Cicerone e la politica*, Napoli 2004, s. 15–24.

⁸⁷ B. Sitek, *O państwie i politykach według Cycerona*, Journal of Modern Sciens 1–2, 2006, s. 11–19, por. też Idem, *Sull’editto teodosiano ‘De Fide Catholica’. Riflessioni su tolleranza e intolleranza religiosa tra IV e V secolo d.C.*, Diritto@Storia nr 4, <www.ditittoestoria.it>; Idem, *O edykcje Teodozjusza ‘De fide catholica’. Krótkie uwagi o tolerancji i nietolerancji religijnej na przełomie IV i V w. po Chr.*, [w:] *‘Quius regio, eius religio?’*, s. 11–23.

⁸⁸ F. Longchamps de Bériera, *‘Summum ius summa iniuria’*. O ideologicznych założeniach w interpretacji starożytnych tekstów źródłowych, Zeszyty Prawnicze [UKSW] 5.1, 2005, s. 51–68.

⁸⁹ I. Żeber, *Seneka o konieczności albo o nieuchronności śmierci*, [w:] *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa*, Kraków 2006, s. 727–737.

⁹⁰ W. Mossakowski, *Pojęcie ‘giustizia’ u Dantego*, [w:] *Toruńskie Studia Polsko-Włoskie IV*, Toruń 2005, s. 67–77.

⁹¹ G. Jędrejek, *Wpływ romańskiej koncepcji posiadania na polską naukę prawa w XIX wieku*, Roczniki Nauk Prawnych 14, 2004 z. 1, s. 129–153; Idem, *Prawno-dogmatyczne konstrukcje przedstawicieli niemieckiej szkoły historycznoprawnej w polskiej romanistyce XIX wieku*, Roczniki Nauk Prawnych 15, 2005 z. 1, s. 301–321.

⁹² J. Wiewiorowski, *Tradycja prawna krajów arabskich*, [w:] *Irak wczoraj i dziś. Wybrane aspekty wewnętrzne i międzynarodowe*, Poznań 2005, s. 47–55.

⁹³ J. Justyński, *Własność i ustrój gospodarczy Republiki Rzymskiej w ideologii Marka Tuliusza Cycerona*, CPH 56, 2004 z. 2, s. 183–194.

⁹⁴ A. Sylwestrzak, *Akwinyaty filozofia sprawiedliwości i prawa natury*, Gdańskie Studia Prawnicze 13, 2005 s. 97–115.

Zagadnieniami dotyczącymi **historii i romanistów** zajmowali się: Janusz Sondel⁹⁵, Edward Szymoszek⁹⁶, Witold Wołodkiewicz⁹⁷, Ireneusz Jakubowski⁹⁸, Marzenna Dyjakowska⁹⁹, Antoni Dębiński¹⁰⁰, Jan Zabłocki¹⁰¹, częściowo Rafał Mańko¹⁰², a z historyków prawa Józef Koredczuk pisał o habilitacji Koschembahr-Łyskowskiego¹⁰³ i o Mommsenie¹⁰⁴.

Podsumowując, dorobek romanistów ostatnich miesięcy jest bardzo bogaty i na dobrym poziomie, o czym świadczą przyznane nagrody. Polscy badacze zajmują się najróżniejszymi kwestiami, rozszerzyli znacznie krąg swych zainteresowań, pisząc nie tylko o prawie prywatnym. Na skutek zmienionych warunków nawet najmłodszy mają dostęp, dzięki licznym stypendiom, do światowej literatury. Niestety, ich znajomość literatury polskiej pozostawia czasami wiele do życzenia.

Biorąc pod uwagę rozległość zainteresowań romanistów będącą przecież wynikiem znaczenia prawa rzymskiego dla różnych współczesnych dziedzin prawa, nie mogę się zgodzić z Władysławem Rozwadowskim¹⁰⁵,

⁹⁵ J. Sondel, *Prawo rzymskie na Uniwersytecie Krakowskim w okresie Oświecenia*, [w:] *Z dziejów kultury prawnej*, s. 225–256. Por. też w poprzednim roku Idem, *Aleksander Mickiewicz i jego poglądy na tle sporu z początków XIX wieku na temat roli prawa rzymskiego w dawnej Polsce*, [w:] *Krakowskie studia z historii państwa i prawa*, Kraków 2004, s. 9–25; Idem, *Biskupi jako kanclerze i opiekunowie Uniwersytetu Krakowskiego*, [w:] *Lex tua in corde meo. Studia i materiały dedykowane Jego Magnificencji bp. Tadeuszowi Piernikowi z okazji 40-lecia pracy naukowej*, Kraków 2004, s. 473–493.

⁹⁶ E. Szymoszek, *Michał Staszków jako romanista (1929–1992)*, *Z dziejów prawa VI*, Katowice 2005, s. 9–21.

⁹⁷ W. Wołodkiewicz, *Romanisti italiani dottori 'honoris causa' delle Università polacche*, *Index* 33, 2005, s. 219–234.

⁹⁸ I. Jakubowski, *Tadeusza Czackiego „Rozprawa o Żydach” a prawo rzymskie*, *Studia Prawno-Ekonomiczne* 72, 2005, s. 9–20.

⁹⁹ M. Dyjakowska, *Udział lwowian w środowisku prawniczym ordynacji zamojskiej w Polsce przedrozbiorowej* (w jęz. ukraińskim), *Wisnik Lwiwskiego Uniwersytetu* 40, 2004, s. 105–112.

¹⁰⁰ A. Dębiński, *Wkład Jego Eminencji Księźa kardynała Józefa Glempa do nauki prawa rzymskiego*, *Prawo Kanoniczne* 47, 2004 nr 3–4 [wyd. 2005], s. 203–208.

¹⁰¹ J. Zabłocki, *Prawo rzymskie na Wydziale Prawa Kanonicznego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie*, [w:] *‘Semel Deo dedicatum non est ad usum humanos ulterius transferendum’. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Julianowi Kałowskiemu MIC z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin*, Warszawa 2004, s. 671–677.

¹⁰² R. Mańko, *The Culture of Private Law in Central Europe After Enlargement: A Polish Perspective*, *European Law Journal* 11, 2005 nr 5, s. 527–548.

¹⁰³ J. Koredczuk, *Przyczynek do sprawy habilitacji Ignacego Koschembahr-Łyskowskiego we Wrocławiu*, *Acta UWr.* 2616, *Prawo* 288, 2004, s. 191–207.

¹⁰⁴ J. Koredczuk, *Kontakty naukowe Theodora Mommsena z wrocławskim środowiskiem uniwersyteckim*, [w:] *Śląska republika uczonych – Schlesische Gelehrtenrepublik – Slezská vedecká obec*, II, Wrocław 2006, s. 210–224. Por. też poprzednio idem, *Związki Theodora Mommsena z Wrocławiem*, *Acta UWr.* 2501, *Prawo* 285, 2003, s. 191–216.

¹⁰⁵ W. Rozwadowski, *Prawo rzymskie – wprowadzenie do studium prawa cywilnego*, *Edukacja Prawnicza* 2005, nr 10, s. 3–7.

że prawo rzymskie to (nawet uwzględniając tylko aspekty dydaktyczne) wprowadzenie do studiów prawa cywilnego. Prawo rzymskie stanowi, moim zdaniem, podstawę całego prawodawstwa¹⁰⁶ i jako takie winno być przedstawiane studentom.

---

¹⁰⁶ Por. M. Zabłocka, *U źródeł współczesnego prawodawstwa*, [w:] *Z dziejów kultury prawnej*, s. 71–84. Por. też idem, *Le XII Tavole – fonte dei principi del diritto contemporaneo*, *Iura* 53, 2002 [wyd. 2005], s. 1–16 oraz *Regole del diritto romano e Leggi di Mose*, *Ius Commune Omnium* nr 1, 2005, <www.iuscommuneomnium.com.ar>.